

Aelg. 49.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o reaktywowaniu kursu dozorców melioracyjnych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 14 października 1878 powziął Wysoki Sejm w sprawie rozbudzenia melioracyi w kraju między innemi następującą uchwałę:

§. 2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu urządzenie kursu robót melioracyjnych dla wykształcenia niższego personalu technicznego do tych robót (podmajstrzy, Vorarbeiter) i otwiera w tym celu Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 2.500 zł. w. a. rocznie“.

Wskutek tej uchwały otwartym został przy niższej szkole rolniczej w Dublanach 3-letni kurs melioracyjny dla 8 uczniów, który na tem się zasadzał, iż uczniowie obok nauk wykładanych w tej szkole, słuchali także wykładów melioracyi, a w miesiącach letnich mieli być zajęci przy praktycznych robotach melioracyjnych. O ile jednak uczniowie kursu melioracyjnego odnosili znaczną korzyść z nauk elementarnych i fachowych gospodarskich, wykładanych przez nauczycieli wyższej szkoły rolniczej, o tyle pozostawiały do życzenia najważniejsze właśnie dla tego kursu nauki melioracyi i ćwiczenia praktyczne tak w miernictwie jak i wykonywaniu robót koło drenowania ról i nawodnienia łąk. Dla nauk bowiem fachowych technicznych z powodu oddalenia od Lwowa mogła być poświęconą tylko minimalna ilość godzin wykładu, który objął docent melioracyi szkoły wyższej, w praktycznem wykonaniu zaś robót w pierwszych latach istnienia kursu nie mogli nabyć dostatecznej wprawy uczniowie, gdyż podówczas nie przeprowadzano jeszcze melioracyj lokalnych na folwarku dublańskim. Jedynie tylko w 2 latach miał dublański kurs melioracyjny sposobność do ćwiczeń w robotach praktycznych pod nadzorem swego instruktora fachowego, mianowicie: przy wykonaniu nawodnienia łąk w Czudowicach i Częstkowicach (kluczu Zarzeckim) własności JE. Włodzimierza hr. Dzieduszyckiego, oraz przy drenowaniu roli w Laszkach w dobrach wysockich JW. Stefana hr. Zamoyskiego, co zawdzięczać należy uprzejmości i do pewnego stopnia ofiarności dla sprawy publicznej tych właścicieli.

Wobec takiego stanu rzeczy kurs melioracyjny w Dublanach nie mógł należycie przygotować potrzebnych do wykonania robót melioracyjnych dozorców. Uczniowie też, którzy ten kurs ukończyli, poświęcili się podobnie jak inni elewi niższej szkoły dublańskiej, zawodowi dozorców ekonomicznych przy zarządach majątków, zwłaszcza, że zbyt młody wiek tych elewów przepisany dla dublańskiej szkoły niższej nie usposabiał ich do objęcia dosyć trudnego i odpowiedzialnego stano-

wiska dozorców melioracyjnych, a zajęcie przy gospodarstwie zdawało się im lepiej zabezpieczać egzystencję. Jedynym zaś dodatnim rezultatem przytoczonej uchwały Wysokiego Sejmu było powiększenie liczby uczniów niższej szkoły rolniczej w Dublanach, która zamiast 28, kształci obecnie 36 wychowanków.

Rozwijające się jednak w kraju na większą skalę melioracje lokalne, jak osuszanie otwartymi rowami, drenowanie, a nawet nawodnienie, wywołały w ostatnich latach coraz więcej zgłoszeń o pomoc techniczną biura melioracyjnego, którym siły tego biura zaledwie w części tylko sprostać zdołają. Oprócz tego cały szereg przedsięwzięć melioracyjnych przeprowadzanych na podstawie państwowej ustawy melioracyjnej, bądź przez kraj, bądź też przez spółki wodne i powiaty, wymaga coraz intensywniejszej działalności biura melioracyjnego. Ażeby zaś tym wymaganiom należycie odpowiedzieć, a przytem pomoc techniczną uczynić dla stron jak najprzystępniejszą i najtańszą, okazuje się nagle potrzebą dodania biuru melioracyjnemu niższych sił fachowych, któreby wykonanie robót melioracyjnych na podstawie projektów sporządzonych przez inżynierów melioracyjnych mogły prowadzić i dozorować.

Dla jednej kategorii lokalnych robót melioracyjnych, mianowicie drenowania, przysposobiły już ekspozytury krajowego biura melioracyjnego w zachodniej części kraju, gdzie się ma do dyspozycji robotników pilniejszych i zręczniejszych, osobnych dozorców drenarskich, których fundusz krajowy potrafił utrzymać przy tym zawodzie, wyznaczając każdemu z nich roczną dotację w kwocie 120 zł. Brak tam jednak dotychczas prawdziwych dozorców melioracyjnych, tak zwanych podmajstrzych, którzyby na podstawie dostarczonych planów wytyczać i przeprowadzać mogli samodzielnie wszystkie kategorie robót melioracyjnych, a brak zupełny takich dozorców we wschodniej części kraju, zkad obecnie coraz liczniejsze zgłoszenia wpływają.

Względy powyższe, zarówno jak i potrzeba przysposobienia krajowi dozorców dla konserwacji większych przedsięwzięć melioracyjnych, jakie się obecnie znajdują w stadium budowy, skłoniły Wydział krajowy do zastanowienia się nad rozwiązaniem tej kwestyi, a sposobność nastęrczyła mu do tego organizacja służby kultury krajowej na Węgrzech, gdzie mimo znacznie późniejszego niż u nas podjęcia akcji państwowej w tym kierunku, rezultaty osiągnięte w dziale inżynierii melioracyjnej przeszły wszelkie oczekiwania.

Ażeby uwidocznić w jaki sposób zorganizował rząd węgierski niższy personal techniczny dla melioracji rolnych, zużytkowując w tym względzie doświadczenia poczynione w szkole dozorców melioracyjnych w Offenburgu w Wielkiem Księstwie Badeńskiem, mamy zaszczyt przedłożyć Wysokiemu Sejmowi w załączeniu % sporządzony przez naszego tłumacza przekład z węgierskiego języka instrukcyi organizacyjnej węgierskiej szkoły dozorców melioracyjnych w Koszycach wraz z instrukcją służbową i innemi postanowieniami, mającemi na celu zabezpieczenie egzystencji dozorców. Przyjmując za podstawę organizację węgierskiej szkoły podmajstrzych melioracyjnych w Koszycach, pozwalamy sobie zaproponować Wysokiemu Sejmowi w tym celu reaktywowanie praktycznego kursu dozorców melioracyjnych na następujących zasadach:

1. Punkt ciężkości kursu spoczywać ma nie w naukach elementarnych i agronomicznych, jak to ma miejsce w niższej szkole rolniczej w Dublanach, lecz w nabyciu wiadomości fachowych technicznych i praktyce przy wykonaniu robót.

2. Wobec powyższej zasady siedziba kursu znajdować się ma tam, gdzie jest odpowiednia do nauczania ilość sił inżynierskich, a więc przy centralnem biurze melioracyjnem we Lwowie.

3. Kurs ma być trzyletni, obliczony na razie dla 10 uczniów; przyjmowanie zaś uczniów odbywać się będzie co trzy lata. Procedura ta ułatwi nauczanie i dostarczy Wydziałowi krajowemu potrzebnych w tym kierunku doświadczeń mniejszym kosztem. Od wyniku zaś pierwszego okresu nauki zależeć będzie powiększenie i rozszerzenie kursu.

4. Nauka teoretyczna odbywać się będzie przez cztery miesiące zimowe od 1. grudnia do końca marca, kiedy inżynierzy wolni są od zajęć w polu i przy budowie, będą więc mogli bez szkody dla robót zająć się instruowaniem dozorców. W ciągu reszty roku (od 1. kwietnia do

końca listopada) zajęci będą uczniowie przy pracach w polu, a mianowicie częścią przy krajowych robotach melioracyjnych, częścią zaś przy wykonaniu lokalnych osuszeń, drenowań i nawodnień.

5. Na kurs dozorców melioracyjnych przyjmowani będą przedewszystkiem wysłużeni podoficerowie korpusów technicznych (inżynierzy, pionierzy i artylerzy), a dopiero w braku tychże inni kandydaci, którzy winni się wykazać świadectwem z ukończenia szkoły ludowej. Wysłużonym podoficerom przyznaje Wydział krajowy pierwszeństwo, gdyż przy wykonaniu robót niezbędne są: punktualność, karność i porządek wojskowy.

6. Koszta utrzymania uczniów w ciągu nauki teoretycznej (t. j. czterech miesięcy zimowych) pokryje fundusz krajowy, udzielając takowym stypendyów miesięcznych po 25 zł.; koszta zaś utrzymania przy pracach w polu fundusze budowy przedsiębiorstw melioracyjnych, wględnie właściciele majątków.

Roczne koszta utrzymania takiego kursu praktycznego przedstawiałyby się następująco:

1. Remuneracye docentów od 1 zł. do 2 zł. 50 ct. w. a. na godzinę (42 godzin tygodniowo przez 16 tygodni = 672 godzin, przeciętnie po 1 zł. 75 ct.)	1.176 zł.
2. Stypendya uczniów (10 po 25 zł. miesięcznie, czyli po 100 zł. za 4 miesiące)	1.000 „
3. Zakupno stołów rysunkowych i innych sprzętów i przyborów	324 „
razem	2500 zł.

t. j. w wysokości wyznaczonej przez Wysoki Sejm powołaną na wstępie uchwałą. Kosztów najmu lokalu Wydział krajowy nie przewiduje, gdyż kurs ten może się pomieścić w jednej ze sal komisyjnych Wysokiego Sejmu, które właśnie w czasie, kiedy nauka teoretyczna miałaby się odbywać, bywają opróżnione. Również okazuje się zbyt kosztownym zakupowanie osobnych środków naukowych, których oprócz biura melioracyjnego dostarczyć może dla demonstracyi tutejsza szkoła lasowa.

Korzyści z takiego kursu, na które komisya kultury krajowej już w roku 1878 zwróciła uwagę w znakomitym referacyi posła Augusta Gorayskiego o popieranie melioracyj gruntowych (alegat 120 do spraw sten. Sejmu kraj. z r. 1878), byłyby wielorakie, a mianowicie:

1. Przysposobienie fachowych dozorców melioracyjnych umożliwiłoby przeprowadzenie melioracyj lokalnych przy dzisiejszym stanie personalu biura melioracyjnego na daleko większych obszarach. Podczas gdy bowiem obecnie inżynierowie biura melioracyjnego zajęci są nie tylko niwelacyą i projektowaniem, lecz także dokonywać muszą wytyczania, odbioru i dozorowania robót, to w przyszłości czynność inżynierska ograniczałaby się tylko do zdjęcia niwelacyjnego i sporządzenia projektu, wytyczenie zaś, dozorowanie roboty, wymiar bryłowości i odbiór robót objęliby fachowi dozorecy.

2. Pomoc techniczna dla właścicieli gruntów byłaby znacznie tańszą, gdyż strony opłacałyby tylko za wygotowanie projektu dyety inżynierskie, za właściwe zaś wykonanie robót daleko niższe dyety dozorców. Uprzysiężenie zaś pomocy technicznej w celu przeprowadzenia melioracyj rolnych wydaje się Wydziałowi krajowemu tem bardziej wskazanem, ile że w sąsiednich Węgrzech, gdzie rolnicy są zasobniejsi, koszta tego rodzaju pomocy inżynierskiej t. j. zdjęć niwelacyjnych, wypracowania planów i kontroli technicznej ponosi wyłącznie skarb państwa, tak iż właściciele gruntów opłacają tylko koszta podróży i dyety dozorców melioracyjnych.

3. Kierownicy budowy tak przy krajowych jak i spółkowych przedsiębiorstwach melioracyjnych, którzy pokonywać muszą znaczne trudności z powodu braku niższego personalu technicznego w kraju, znaleźliby odpowiednią pomoc w uczniach praktycznego kursu melioracyjnego, a następnie fachowych podmajstrzych, jakich kurs ten ma kształcić.

4. Wreszcie konserwacya należyta większych melioracyj, jakie dziś kraj przeprowadza na podstawie specjalnych ustaw, byłaby zapewnioną, gdyż ukończeni uczniowie kursu melioracyjnego mogliby prowadzić stały nadzór wykonanych robót, a obok tego równocześnie wykonywać w najbliższej okolicy zaprojektowane przez biuro melioracyjne mniejsze roboty u poszczególnych właścicieli gruntów.

Z uwagi, że z uzyskanych grup melioracji gruntów korzyści przeważna część skarbowi państwa przypada w udziale, gdyż fundusz krajowy pobiera zaledwie 30 do 40 % podatków bezpośrednich, wydaje się Wydziałowi krajowemu rzeczą słuszną. aby i państwo pewnym zasiłkiem do kosztów utrzymania kursu dozorców melioracyjnych się przyczyniło, zwłaszcza, że przyznana na utrzymanie kraj. biur melioracyjnego subweneya państwowa o rocznych 1.000 zł. w. a. jest w porównaniu z zasiłkami udzielanymi na ten cel innym częściom państwa zbyt skąpo wymierzona.

Tem pewniej zaś na pomoc państwa dla tej nowej instytucji liczyłoby wypadało, ile że instytucja ta między innemi przedstawia pewne korzyści dla administracyi wojskowej, otwierając widoki zabezpieczenia egzystencji wysłużonym podoficerom armii.

Z tego powodu pozwalamy sobie przedstawić Wysokiemu Sejmowi do uchwały rezolucyą mającą na celu wyjednanie rocznego zasiłku państwowego na utrzymanie praktycznego kursu dozorców melioracyjnych w kwocie 1000 zł. w. a.

Na podstawie powyższego przedstawienia rzeczy mamy zaszczyt przedstawić Wysokiemu Sejmowi następujące wnioski:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm upoważnia Wydział krajowy do reaktywowania kursu dozorców melioracyjnych we Lwowie na wzór węgierskiej szkoły podmajstrzych melioracyjnych urządzanej w Koszycach.

2. Sejm wyznacza Wydziałowi krajowemu na urządzenie i utrzymanie tego kursu dotacyę na rok 1891 w kwocie 2.500 zł. w. a.

3. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby wyznaczył na utrzymanie kursu praktycznego dozorców melioracyjnych stałą dotacyę roczną z c. k. skarbu państwa w kwocie 1.000 zł. w. a.

Lwów d. 5. września 1890.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkiem
Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

Tarnowski w. r.

Sprawozdawca:

Wereszczyński w. r.

Członek Wydziału krajowego

Instrukcja organizacyjna

dla zakładu dozorców melioracyjnych (Wiesenbaumeister).

A. Węg. król. szkoła łąkomistrzów w Koszycach.

I.

Nazwa szkoły i siedziba: Kr. węg. szkoła łąkomistrzów w Koszycach (Kassa).

II.

Celem szkoły jest: teoretyczne i praktyczne przysposobienie pewnych ludzi, którymby przy wykonaniu i utrzymywaniu fachowych robót techniczno-melioracyjnych nadzór można powierzyć, i także ich wykształcenie, odpowiadające wymaganiom praktycznym, ażeby byli w możności przy prowadzeniu i nadzorze prac fachowych od czasu do czasu zastąpić inżynierów, utrzymywać ciągłą styczność między miejscem roboczym a urzędem inżynierii melioracyjnej, a nawet z czasem zupełnie samoistnie projektować i prowadzić roboty.

Dalszym celem tej szkoły jest wykształcenie ludzi zaufanych dla spółek wodnych (Wasserentzugsgesellschaften) i pojedynczych właścicieli, którzyby potrafili nie tylko wykonywać roboty, lecz także kierować konserwacją, oraz urządzać fachowo nawodnienie i drenowanie.

III.

Główny nadzór, dyrekcja, siły nauczycielskie.

Szkoła dozorców melioracyjnych, jako część uzupełniająca instytutu inżynierii melioracyjnej, stoi pod głównym nadzorem ministerstwa rolnictwa, handlu i przemysłu, które ten nadzór wykonuje w drodze krajowego urzędu inżynierii melioracyjnej. Bezpośrednim kierownikiem szkoły jest naczelnik urzędu

inżynierii melioracyjnej IV. okręgu. Tenże rozdziela przedmioty pomiędzy nauczycieli, przewodniczy na zgromadzeniach grona nauczycielskiego, nadzoruje wykłady fachowe i punktualne wykonanie takowych, czuwa nad karnością i podziałem prac uczniów, czuwa nad ich postępem i przedkłada sprawozdania do szkoły się odnoszące w drodze krajowego urzędu inżynierii melioracyjnej ministerstwu rolnictwa, handlu i przemysłu. Nauk udzielają przydzieleni dyrektorowi szkoły inżynierowie melioracyjni w tym okręgu zajęci, albo w tym celu przez ministerium tam przeznaczeni, tudzież ci nauczyciele szkoły rolniczej w Koszycach, których na wezwanie i wnioski dyrektora ministerium rolnictwa, handlu i przemysłu, jako do tego celu uzdolnionych, z roku na rok upoważni.

IV.

Warunki i sposób przyjęcia uczniów.

Petenci o przyjęcie obowiązani są wykazać się:

- 1) że szkoły ludowe z dobrym postępem ukończyli;
- 2) że władają w piśmie i mowie językiem węgierskim, o ile takowy do praktycznego życia jest potrzebny (znajomość innych języków jest pożądaną). Podanie powinien kandydat sam ułożyć i własnoręcznie napisać;
- 3) że ukończyli przynajmniej 18. rok życia;
- 4) że są zdrowi i silnej budowy ciała;
- 5) że, w razie niepełnoletności, rodzice lub opiekunowie na poświęcenie się temu zawodowi zezwalają;
- 6) że zachowanie się ich jest moralne i nienaganne.

Przyjęcie do szkoły poprzedza z reguły próbna służba.

Podania o przyjęcie mają być wystosowane do krajowego urzędu inżynierii melioracyjnej (Budapeszt, węg. kr. ministerium rolnictwa, handlu i przemysłu). Kandydat uznany za odpowiedniego przez naczelnika urzędu melioracyjnego zostaje przydzielonym do jednego z okręgów inżynierii melioracyjnej, a obznajomiwszy się z czynnościami jako przodownik, lub też jako dozorca, zostaje przyjętym do szkoły. W razie zdolności nadzwyczajnych przyjmuje się na polecenie okręgowych inżynierów kandydatów na koszt rządowe.

Wysłużeni podoficerowie korpusów technicznych, którzy się wykazą dobrą listą kwalifikacyjną swoich pułków, mają pierwszeństwo do przyjęcia i mogą być wyjątkowo od próbnej służby uwolnieni.

Uczniowie pierwszego roku przyjęci na koszt rządowy otrzymują przez czas trwania nauki, oprócz utrzymania, 5 zł. miesięcznie. Każdy uczeń otrzymuje stancję i utrzymanie. Ci, którzy nie zostają przyjęci na koszt rządowy, płacą miesięcznie 18 zł. za utrzymanie:

Potrzebne przybory szkolne, książki i przybory rysunkowe winni są uczniowie z własnych funduszków nabyć. Papier, przybory do pisania i kajeta do rysunków potrzebne otrzymują bezpłatnie w szkole.

Kto na koszt rządowy do szkoły zostanie przyjęty, poddaje się zobowiązaniu odbycia praktyki w tem miejscu, gdzie przydzielony zostanie przez naczelnika krajowego urzędu inżynierii melioracyjnej, dalej zobowiązuje się zastosować się do instrukcji służbowej i poddaje się regulaminowi funduszu emerytalnego dozorców melioracyjnych.

V.

Czas trwania nauki.

Do obznajomienia się z potrzebną nauką teoretyczną i biegłością praktyczną na dozoreg melioracyjnego ustanawia się kurs trzyletni. Nauka teoretyczna bywa wykładana w szkole podczas zimowych miesięcy — praktyczne wykształcenie zaś udziela się kandydatom częścią w szkole, częścią podczas letniej służby praktycznej. — Prelekeye szkolne trwają zazwyczaj od 1. grudnia do końca marca. Resztę roku przepędzają uczniowie przy pracach inżynieryi melioracyjnej.

VI.

Przedmioty szkolne i objętość tychże.

Pierwszy rok.

1) *Rachunki* (6 godzin tygodniowo). Rachowanie całemi liczbami. Podzielność liczb. Czynniki pierwotne, największa wspólna wielokrotna i najmniejsza wspólna miara. Ułamki zwykłe i dziesiętne. Rachowanie większemi liczbami. Potęgowanie i pierwiastkowanie. Stosunki. Proporcey i ich zastosowanie. Reguła trzech pojedyncza i złożona. Podzielność proporecyi. Pojedynczy rachunek procentu. Równanie o jednej niewiadomej. Złożony rachunek procentu, obliczenie rent.

2) *Elementarna nauka miernictwa z zastosowaniem* (12 godzin). Pojęcie geometryi i wielkości geometrycznych. Rozpoznawanie i zastosowanie miary. Planimetrya. Podział gruntów (komasacya). Stereometrya. Obliczenie i obrazowe przedstawienie powierzchni i objętości zwykłych ciał (teorya w każdej części uzupełnia się praktycznym poglądem). Rozpoznawanie i zastosowanie zwykłych przyrządów mierniczych. Rozpoznawanie i rysowanie używanych kart.

3) *Fizyka* (4 godziny). Ciała, ich ogólne własności. Działanie sił międzydrobinowych. Ciepło i gorąco. Działanie gorąca, objętość i zmiana stanu skupienia. Ogrzewanie, punkt wrzenia. O ruchu i równowadze ciał. O równowadze ciał stałych. Równowaga w maszynach. Ruch ciał stałych. O ruchu i równowadze ciał płynnych, o ruchu i równowadze ciał lotnych. Magnetyzm, elektryczność, głos i światło, najważniejsze z optyki.

4) *Zastosowana nauka przyrody*, t. j. znajomość gleby i ogólna uprawa roślin (5 godzin):

a) *Znajomość gleby*. Wytwarzanie się gleby, rodzaje gleby, przymioty gleby, gleba i podglebie. Wzniesienie gruntu nad poziomem morza. Konfiguracya powierzchni ziemi. Otoczenie gruntu. Klasyfikacya gleby. Badanie gleby.

b) *Uprawa gleby*. Orka, bronowanie, walcowanie.

c) *Znajomość nawozów*. Nawóz stajenny, nawóz kłoczny, komposty, guano, mączka kostna, nawozy potasowe i azotowe.

d) *Ogólna uprawa roślin*: Organa roślin, życie roślin, ich uprawa, pielęgnowanie, zbiór i przechowanie. Poznawanie rodzajów roślin pastewnych i ich przygotowanie.

5) Geografia (2 godziny), szczególnie geografia Węgier (góry, rzeki), polityczny podział i koleje.

6) Język węgierski (4 godziny). Części mowy, pojedyncze i złożone zdania, używanie części mowy w rozmowie, źródłosłowy. Stylistyczne ćwiczenia w koncepcie.

7) Kaligrafia (2 godziny).

8) Rysunki z wolnej ręki (4 godziny).

9) Fachowe ćwiczenia i roboty (3 godziny). Trasowanie, wytaczanie, obchodzenie się z instrumentami mierniczymi, zdjęcie sekcji na wzdłuż i na poprzek, zdjęcie szkicu na miejscu, różne sposoby naklejania papieru. Dokładne używanie narzędzi do robót w polu, ćwiczenia w przeprowadzaniu podziemnych rur i t. p.

Drugi rok.

1) Nauka korespondencji stylistycznej (3 godziny). Zadanie stylistyki. Rodzaje stylów, ich używanie. Forma pism urzędowych (Geschäftsstücke), kopertowanie. Dokumenta, tychże klasyfikacja, legalizowanie, odpisy. Potwierdzenia, kwit i kontrakwit, zaświadczenia. Rewers i kontrarewers. Ugody, kontrakt pożyczki, cessya. Pełnomocnictwo. Asgnacja. Petycja. Listy.

2) Rolnicza hydrotechnika (5 godzin). Amelioracja gruntów, zakładanie stawów, drenowanie, nawodnienie, teoria regulacji rzek.

3) Rysunki i projekty melioracyjne (5 godzin). Wypracowanie sekcji wzdłuż i na poprzek na podstawie protokołów niwelacyjnych lub map plastycznych, rysowanie planów amelioracji gruntów, jak: wymienianie systemu nawodnienia, prowadzenia drenaży, zredagowanie tej roboty i poszczególnienie.

4) Uprawa łąk (3 godziny). Pojęcie łąki, nazwa łąk, grunt pod łąki (Wiesengrund). Wpływy klimatyczne na łąki. Rozpoznanie trawy (roślinności) znajdującej się na łąkach. Przysposobienie nowej łąki (sporządzenie nowej łąki). Pielęgnowanie i uprawa łąki, gnojenie łąk. Użytkowanie łąk, sporządzenie siana. Produkcja łąk.

5) Miernictwo (Feldmesskunst) (3 godziny). Rozpoznanie instrumentów i używanie takowych, ćwiczenia praktyczne w różnych sposobach zdjęcia łańcuchem i t. d. i stołem mierniczym, wymiar wysokości, niwelacja, obliczenie powierzchni.

6) Rysowanie kart i zredagowanie (5 godzin). Czyste sporządzenie jednokolorowych i kolorowanych kart, powiększenie lub pomniejszenie kart, sporządzenie samoistne poziomych i plastycznych kart na podstawie protokołu zdjęcia. System komasacji granic, sporządzenie ksiąg katastralnych.

7) Geometria wykreślna (2 godziny). Wyjaśnienie rzutu pionowego ciał w przestrzeni. Punkt rzutowy. Linia rzutowa. Różne położenia prostej względem powierzchni rzutowych. Wzajemne położenie dwóch prostych. Przedstawienie płaszczyzny. Ograniczone płaszczyzny. Wieloboki. Rzut ciał: graniastosłup, cylinder, piramida, sfera i stożek w położeniu prostym i ukośnym. Prawdziwa wielkość kształtów w przestrzeni i jej oznaczenie. Płaski przekrój i przenikanie ciał. Oznaczenie własnego i rzucanego cienia ciał.

8) Rysunki geometryczne i ich zastosowanie (3 godziny).

9) Budownictwo (5 godzin):

I. część. Materiały budownicze: drzewo, żelazo, kamień.

a) Konstrukcje drewniane. Rozpoznanie składowych części drzewa i nauka życia roślinnego. Rodzaje drzew do budowy przydatnych, obrobienie (oprawienie) drzewa, gnicie drzewa (Holzfäule), znamiona i sposób zapobiegania zgniliznie. Wiązanie drzewa.

b) Konstrukcje żelazne. Opisanie żelaza lanego, kutego i stali. Zastosowanie żelaza i jego strony ujemne. Opisanie gatunków żelaza znajdujących się w handlu. Części składowe.

c) Konstrukcje kamienne:

1. mur suchy, mur wyprawiony, kamienie budowlane a) naturalne, b) ciosowe;

2. cegła surowa, cegła palona, wapno zwykłe i hydrauliczne.

Różne rodzaje muru: Mur betonowy lub lany, mur cyklopowy, mur z kamienia łamanego i ciosów, mur z cegieł, mur mieszany. Ochrona murów.

II. część. Nauka budownictwa.

Rusztowanie. Różne rodzaje budowy fundamentów. Bagrowanie, rozszadanie skał, konstrukcja wisząca i rozponowa. Mosty belkowe, przyczółki. Konstrukcja dróg przy mostach drewnianych i żelaznych. Poręcze. Jarzma mostowe, filary. Sklepienie mosty. Wodociągi. — Ważniejsze budowy wodne. — Budowle kamienne, budowle faszynowe, tamy, szluzy, jazy ruchome, wodociągi (krótkie zapoznanie się z najważniejszą częścią budowy dróg).

10) Rysunki architektoniczne i zastosowanie (4 godziny). Część teoretyczna w połączeniu z zastosowaniem.

11) Kaligrafia (2 godziny). Pismo rondowe (Rundschrift).

12) Powtórzenie rachunków (2 godziny).

Trzeci rok.

1) Powtórzenie rachunków (2 godziny). Zastosowanie, zadania, ćwiczenia.

2) Stylistyka (2 godziny). Powtórzenie i ćwiczenia zastosowane.

3) Geometria wykreślna (2 godz.). Powtórzenie i zastosowane ćwiczenia.

4) Budownictwo wodne. Hydrotechnika (2 godziny). Powtórzenie trudniejszych części i zastosowanie samoistnych projektów.

5) Miernictwo (2 godziny). Powtórzenie, ćwiczenia w samoistnym wykonaniu.

6) Uprawa łąk (2 godziny). Powtórzenie.

7) Architektura (2 godziny). Wypracowanie kosztorysów i powtórzenie przedmiotu z przykładami.

8) Ustawodawstwo wodne (2 godziny). Krótki wyciąg z ustawodawstwa wodnego.

9) Samoistne zdjęcia i projektowanie:

a) z dziedziny miernictwa (Feldmesskunst);

b) z dziedziny hydrotechniki rolniczej;

c) z dziedziny architektury; razem 26 godzin.

VII.

Nauki pomocnicze przy wykładaniu teorii i ćwiczeń.

A. Szkoła dozorców melioracyjnych postara się o zbiór geometrycznych figur ciał, wzorów do geometrii wykreślnej, modeli do budownictwa, wiązań materiałów budowlanych, zbiór w kraju używanych drenaży (z wystawy r. 1885), prasy rur drenarskich i modeli pieców, zbiór narzędzi używanych przy robotach melioracyjnych, zbiór instrumentów mierniczych, zbiór gatunków gruntu, roślin łąkowych i t. d.

B. Ukończywszy szkołę w obrębie pewnym nabędzie uczeń przez fachowe i praktyczne ćwiczenia we wszystkich gałęziach, przez obejrzenie drenaży, budowli i t. p. dostateczną praktykę.

Do szerszego wykształcenia zaś następcza mu się dosyć sposobności w całym kraju przy bieżących robotach koło ulepszenia gruntów.

VIII.

Świadectwa.

Z ukończeniem każdego roku zapisuje się w księdze szkolnej klasyfikacya odpowiednia postępom ucznia, a po upływie trzech lat zamieszcza się oprócz klasyfikacyi także i stopień wykształcenia praktycznego. To ostatnie stwierdza się na podstawie zdania naczelników inżynierii melioracyjnej i ciała nauczycielskiego, w razie zaś niezgodności zdań rozstrzyga szef krajowego biura inżynierii melioracyjnej.

Na podstawie odpowiedniej klasyfikacyi wydaje się uczniowi świadectwo fachowego dozorey melioracyjnego. Uczniowie, którzy przed ukończeniem przepisanej nauki szkolnej wydalają się, lub uwolnieni zostają, mogą tylko otrzymać poświadczenie, że brali udział w nauce szkolnej.

IX.

Porządek domowy szkoły dozorców melioracyjnych.

Uczeń przyjęty do szkoły obowiązuje się poddać następującemu porządkowi domowemu, jakoteż instrukcyom dyrektora, jego zastępcy i nauczycieli.

Oprócz czyszczenia ubikacyj, obowiązani są uczniowie wykonać wszelkie roboty, potrzebne do utrzymania czystości i porządku wszystkich ubikacyj.

Porządek domowy w czasie wolnym od nauki jest następujący: Rano od 6. do 7. wstawanie, ubieranie się, czyszczenie pokoju, ścielenie łóżka, mycie i śniadanie. Od 7. do 8. przygotowanie ubikacyj szkolnych, ewentualnie wolny wychód. Od 8. do 12. zajęcia szkolne wedle planu naukowego. Od 12. do 2. obiad, wypoczynek, przygotowanie, ewentualnie wolny wychód. Od 2. do 5. nauka szkolna wedle planu naukowego. Od 5. do 7. i od 8. do 9. zajęcia w szkole, lub wolny wychód i czyszczenie ubioru. Od 7. do 8. wieczera.

Tak zatem ubikacye szkolne rano od 7. do 12., po południu od 1. do 9. ubikacye mieszkalne zaś w południe od 1. do 2. i wieczór od 8. do 7. rano zostają do rozporządzania uczniów.

Obok zajęcia w ćwiczeniach winien być zastosowany czas i porządek do wymogów roboczych.

Obowiązkiem każdego ucznia jest w ubikacjach szkolnych, wedle planu nauk i czasu, punktualnie się jawić i tam pilność i uwagę okazywać, wobec nauczycieli zachować zawsze należyty szacunek, — nieobecność zaś w wypadkach ważnych musi być dyrektorowi doniesioną.

Palenie tytoniu w szkole jest zabronione.

Używanie gazu należy tylko do najniezbędniejszej ilości ograniczyć.

Nad porządkiem szkolnym, oświetleniem, paleniem i należytem przewietrzaniem winien uczeń tygodniowy (który na cały tydzień do tego jest przeznaczony) baczyć — do tej czynności upoważnia go dyrektor.

On też winien mieć baczne oko nad lokalnościami wspólnie używanymi.

W razie zajścia nieprawidłowości lub szkody, odpowiada tenże uczeń. Nadzór tygodniowy wypełniają uczniowie dotyczących klas podług alfabetu jeden po drugim. Oddanie przedmiotów, powierzonych pełniącemu służbę nadzoru tygodniowego, odbywa się zawsze w niedzielę o godzinie 8. rano.

W szkole ma panować zawsze spokój i porządek.

Uczniowie dzielący wspólnie jeden pokój winni zachowywać się względem siebie zawsze uprzejmie i po koleżeńsku.

Przebywanie we dnie w salach sypialnych należy ograniczyć na najkrótszy czas, ażeby tam należyty porządek i wentylację przeprowadzić można; brudne lub zabłocone obowie tam składać, rzeczy czyścić, lub wodę wylewać zakazuje się.

Do prania i mycia różnorodnego, umieszczenia brudnych onucy ma się używać ubikacja do mycia przeznaczona; do czyszczenia rzeczy zaś korytarz mieszkania. Gaz, używany do oświetlenia, ma być głównym kluczem zamknięty od godziny 10. wieczór do 6. rano. Od godziny 9. wieczór do 6. rano powinien być każdy uczeń w domu; wyjątki są dozwolone li tylko za poprzedniem zezwoleniem dyrektora, w którym to wypadku winien uczeń czas powrotu u dozorczy domu oznajmić. — Za należyte utrzymanie porządku w salach sypialnych odpowiada w pierwszym rzędzie przeznaczony do tego na cały tydzień uczeń, któremu tutaj taka sama władza przysługuje, jak w szkole tygodniowemu uczniowi szkolnemu.

W razie uszkodzenia sprzętów winien tygodniowy być pociągnięty do zwrotu szkody. W wypadkach pewnych mogą być wszyscy mieszkańcy tego pokoju pociągani do zwrotu szkody. Oddanie służby tygodniowej następcy odbywa się w niedzielę o godzinie 8. rano. Sprowadzanie trunków alkoholycznych do gmachu, granie w karty i inne gry szczęścia są wzbronione.

Wypadki słabości muszą być natychmiast przez chorego, a w razie ciężkiej słabości przez tygodniowego raportowane dyrektorowi. W ogóle jest obowiązkiem każdego ucznia o każdym przekroczeniu, braku lub nieregularności natychmiast donieść.

W salach jadalnych należy się jawić w czasie oznaczonym, nikt nie ma prawa w innym czasie żądać wydania potraw.

Początek jedzenia oznacza głoś dzwonka. Kto od jedzenia dłużej nad 1 dzień się absentuje, powinien o tem szafarzowi donieść. W razie niemożności osobistego doniesienia, musi to nastąpić za pośrednictwem tygodniowego szkolnego.

Szkolny tygodniowy ma nadzór przy jedzeniu, jego obowiązkiem jest wszelkie zażalenia co do wiktów lub podziału, braków i innych niewłaściwości donieść dyrektorowi.

X.

Żywnienie, utrzymanie i leczenie.

Podczas trwania zimowej nauki szkolnej otrzymują uczniowie w zabudowaniu szkolnem mieszkanie po wojskowemu urządzone, opał i oświetlenie, tak samo i wikt. W tem wszystkim partycypują uczniowie przyjęci na koszt rządowy bezpłatnie. Uczniowie, przyjęci na własny koszt, płacą miesięcznie 18. zł. W wypadkach choroby, o ile takowe nie zostały spowodowane niemoralnem prowadzeniem się, mają uczniowie prawo do bezpłatnego leczenia i medykamentów.

XI.

Zawiadywanie kasy i inwentarza szkoły dozorców melioracyjnych.

Zarząd funduszków szkoły, rachunkowości i inwentarza prowadzi jeden z inżynierów okręgowych, na ten cel przez ministerium wyznaczony, — kontrola i odpowiedzialność ciąży na dyrektorze szkoły.

B. Instrukcja służbowa dozorców melioracyjnych.

XII.

Stosunek służbowy i dyscyplina.

Powołaniem wychowanków lub dozorców jest prowadzenie bezpośrednie robót melioracyjnych, kontrola robót, wykonywanie zdjęć fachowych i sporządzanie projektów. W tym celu zostają oni do rozporządzenia urzędu inżynierji melioracyjnej i zajmują względem tego urzędu takie stanowisko, jak przy kolejach nadzorecy przestrzeni, lub przy drogach publicznych drogomistrze. Bezpośrednim przełożonym przy robotach w polu jest ten inżynier, któremu uczeń zostanie przydzielony, podczas czynności szkolnych zaś dyrektor szkoły. Nadzór nad dozorcami, którzy uzyskali posady u właścicieli dóbr lub przy towarzystwach, wykonuje instytucja inżynierji melioracyjnej tylko ze stanowiska fachowego, zresztą podlegają oni albo oficyalistom, albo bezpośrednio swoim panom.

W wypadkach wydarzających się usterek lub przekroczeń zadaniem jest bezpośredniego przełożonego upomnieć dozorcę, udzielić mu nagany, lub też szefowi krajowego urzędu inżynierji melioracyjnej przedłożyć wniosek względem nałożenia nań kary pieniężnej (na cele funduszu zapomogowego dozorców). Uwolnienie od służby do osób pozostających w służbie rządowej pozo-

Przy robotach trwających kilka miesięcy obejmuje się wykazem tylko jednomiesięcowy wynik, ruch przeszłych miesięcy i w ogóle cała praca zakończona przychodzi do rubryki „poprzednio“.

2) Wykaz tych dni, które spędził bez zajęcia i które na rachunek rządowy przypadają.

§. 5.

Każdy dozorca winien dla okręgowego urzędu inżynierii melioracyjnej sporządzić z końcem roku wykaz zajęć letnich na podstawie swej książeczki, w którym z osobna ma być wykazaną ilość dni, w których był bez zajęcia, i należność przypadająca mu ze strony skarbu. Dnie, za które mu przypada należność od skarbu, muszą być wykazane w tej książeczce na osobnej stronie, zarachowane pozycjami wedle zajęcia, a względnie bezczynności i przez inżyniera koramizowane.

§. 6.

Należność uczniów jest następująca: Dziennie 1 zł. i całe utrzymanie, lub też 1 zł. 60 ct. bez utrzymania; w podróży należność za furę, a kolejami zwrot kosztów taksy podróży. Dienne wynagrodzenie za przejazd tam i napowrót ponosi dotyczący obywatel. Należność dzienna dozorcey jest 1 zł. 20 ct. i całe utrzymanie, bez utrzymania zaś 2 zł. Koszta podróży rachuje on tak samo, jak uczniowie. — W razie powołania do służby wojskowej nie otrzymują ani dozorcey ani uczniowie żadnego wynagrodzenia od skarbu państwa. Od dnia 1. kwietnia do 30. listopada należy się dozorcóm regularna dzienna płaca i za te dni, w których nie są zajęci, lub dla prywatnych pracują.

Od dnia 1. marca do 31. grudnia przyznaje ministerium oprócz 200 zł. zapomogi dienne wynagrodzenie tylko za roboty w polu, t. j. za zdjęcia i nadzór przy robotach, a to za pierwszych 15 dni roboty w polu zwykłą dzienną płacę, za dłuższy czas nad 15 dni zaś tylko 60 ct., względnie 80 ct. dziennie tytułem kosztów utrzymania.

§. 7.

Wydatki na korespondencję urzędową zwraca państwo dozorcóm z końcem roku, jeżeli takowe w przeciągu roku były zapisywane, a z końcem roku zestawione, okręgowemu urzędowi inżynierii melioracyjnej przedłożone zostały. Do zestawienia wydatków kancelaryjnych i korespondencji urzędowej ma być następujący wykaz sporządzony:

Wykaz wydatków kancelaryjnych na rok . . . łakomistrza N. N.

Data listu i miejsce	A d r e s	Wydatek		U w a g a
		zł.	ct.	

§. 8.

Zabrania się jak najostrzej przyjmowania pieniędzy od właścicieli w celu wypłacania robotników i każde pojedyncze przekroczenie tego zakazu pociąga za sobą natychmiastowe wydalenie.

Każda zatem podobna propozycja ma być z góry odrzuconą i tylko należąca się dozorecy zapłata lub podarunek mogą być przyjęte.

§. 9.

Dozorca jest obowiązany z całą sumiennością czuwać nad instrumentami do użytku jemu danymi i jest odpowiedzialny za uszkodzenie, lub zatrącenie, pochodzące z lekkomyślności. Zepsute lub wadliwe instrumenta, które nie mogą być naprawione w jednym z pobliskich miast, powinny być odesłane celem naprawy do krajowego urzędu inżynierii melioracyjnej w Budapeszcie.

§. 10.

Podlegający obowiązkom wojskowości dozorecy, winni o każdorazowej zmianie, wezwaniu, ćwiczeniach wojskowych i t. d. doniesić wcześniej okręgowemu urzędowi inżynierii, ażeby ten był w możności zarządzić jego punktualne stawienie się.

§. 11.

Dozorecy i uczniowie, którzy przeciw niniejszej instrukcyi działają, oprócz upomnienia karani będą na wniosek okręgowego urzędu inżynierii przez szefa krajowego urzędu inżynierii karą pieniężną od 1 do 5 zł., przypadającą funduszowi zapomogowemu dozorców.

XIV.

Fundusz emerytalny dla dozorców melioracyjnych, wdów i sierót, a względnie fundusz zapomogowy.

(Dotyczące instrukcyje).

§. 1.

Ministeryum rolnictwa, handlu i przemysłu ustanawia dla wszystkich w inżynierii melioracyjnej zajętych, jak też u osób prywatnych lub w товариствach umieszczonych dozorców fundusz emerytalny, z którego dla dozorców stała emerytura, dla wdów i sierót tychże stałe roczne zapomogi są zabezpieczone.

§. 2.

Uprawnieni do emerytury są tylko ci, którzy dla dozorców przepisany kurs naukowy ukończyli i fachowe świadectwo dojrzałości tam otrzymali.

§. 3.

Uprawnieni do zapomóg są :

1. Wdowy po dozorcach pod warunkami poniżej podanymi.
2. Sieroty dozorców do emerytury uprawnionych, spłodzone w małżeństwie przed emeryturą zawartem, do ukończonego 16 roku życia lub też do czasu zamążpójścia przed tym rokiem lub też do czasu innego jakiego zaopatrzenia pod warunkami poniżej podanymi.

Wdowy i sieroty uprawnione do zapomóg, otrzymują takowe w równej mierze czy dotyczący dozorca podczas służby aktywnej umarł, czy też w stanie emerytury.

§. 4.

Dozorca, który z własnej inicjatywy ze służby występuje, otrzymuje jednorazową odprawę, a mianowicie :

1. Ten, co najmniej 15 lat, a niżej lat 10 był jako dozorca zajęty, i bez winy, lub jakiegokolwiek przekroczenia ze służby ustąpił, czy to ze względu na stan umysłowy, chorobliwy lub z innej przyczyny, dla której się stał nieudolnym do dalszej pracy jako łakomistrz.

2. który i mniej jak 5 lat służył i w tym czasie bez własnej winy stał się niezdolnym do służby.

W pierwszym wypadku przez dwa lata po 150 zł. w drugim zaś jednorazowo 150 zł.

§. 5.

Regularną emeryturę do końca życia otrzymują ci dozorecy,

1. którzy odsłużyli przynajmniej 30 lat do zarachowania się kwalifikujących;
2. którzy przynajmniej lat 10 (do zarachowania się kwalifikujących) byli zajęci, a z powodu choroby fizycznej lub moralnej bez ich winy spowodowanej lub osłabienia i wycieńczenia, stali się niezdolnymi do pełnienia swych zawodowych czynności.

§. 6.

Dozorcom liczą się lata służby od czasu ich zajęcia, poczynawszy od 21 roku życia. Tym dozorcóm, którzy ze służby wystąpili, później jednak napowrót wrócili, zalicza się do emerytury czas przed wystąpieniem w służbie spędzony tylko w takim wypadku, gdy się wykażą, że stan zdrowia lub inne od nich niezależne okoliczności zmusiły ich do porzucenia zawodu dozorców, a w §. 4. przypisanego wynagrodzenia (odprawy) nie podjęli.

Dla tego winny osoby, które z grona dozorców występują, przed wystąpieniem, wydalenie swoje w inżynierji melioracyjnej oznajmić i powody wykazać.

§. 7.

Osoby, które §. 5. przepisana ilość lat służby mają, są uprawnione na cały czas życia pobierać emeryturę roczną:

1. po służbie 30-letniej (do zarachowania się kwalifikującej) 300 zł.;
 2. po ukończonej 10-letniej służbie 40% emerytury całej (t. j. 300 zł.)
- która począwszy od 11 roku służby o 3% za każdy rok dalszej służby się podnosi.

Przy obliczaniu kwoty emerytalnej nie uwzględnia się służba nad 30 lat.

§. 8.

Łąkomistrz czy to w służbie aktywnej pozostający, czy też emerytowany, który wskutek popełnionej zbrodni wyrokiem sądowym został zasądzony, lub z powodu niedbalstwa, wykroczenia przeciw moralności lub przestępstwa politycznego z posady swojej został wydalony, lub też skazany został na utratę emerytury, traci prawo do emerytury, a względnie do pobrania jednorazowej odprawy. Również tracą prawo do emerytury z funduszu emerytalnego dozorców i ci, którzy zawód swój porzucają. Taksy wpłacone do funduszu emerytalnego stają się własnością tegoż funduszu i nie mogą być wycofane czy to dotyczący dozorca dobrowolnie się wydali, czy też wydalonym zostanie ze swojej posady.

§. 9.

Żona do poboru emerytury uprawnionego dozorey otrzyma w razie śmierci męża roczną stałą wdowią zapomogę, gdy mąż przynajmniej 10 lat (do zarachowania się kwalifikujących) służył, wdowa zaś przynajmniej rok jeden z nim żyła w małżeństwie i od męża co najwięcej lat 20 jest młodszą. Wdowa, która i roku nie przeżyła z mężem, otrzyma tylko w takim razie zapomogę, jeżeli udowodni, że mąż jej przy zawarciu ślubu nie cierpiał na tę chorobę, wskutek której umarł.

§. 10

Wdowa, której mąż 10 lat służył i która z mężem przynajmniej 1 rok żyła, nabywa prawa do zapomogi wdowiej aż do śmierci. Gdy jednak powtórnie wychodzi za mąż, traci pobory wdowie i otrzymuje tytułem odprawy jednorazowo 2-letnią pensję wdowią.

§. 11.

Roczna zapomoga wdowia wynosi 40% emerytury męża, obliczonej za 30 lat służby i staje się płynną w pół roku od dnia śmierci męża.

§. 12.

Do pobierania zapomóg wdowich nie są uprawnione wdowy:

1. które w myśl §. 9. od tego poboru są wykluczone; 2. które z nieboszczykiem mężem już w stanie spoczynku jego ślub zawarły, z wyjątkiem wypadku, gdy mąż po zawarciu małżeństwa ponownie wstąpi do czynnej służby i przynajmniej rok 1 służył — 3. które prawnie rozwiedzione są z mężami, po którychby mogły pobierać zapomogi, skoro nie udowodnią wyrokiem rozwodowym, że nie one były powodem rozwodu; 4. których mężowie w myśl §. 8. utracili prawo poboru emerytury.

§. 13.

Raz uzyskaną zapomogę może czasowo lub też na zawsze utracić wdowa, gdy do tego da powód przez wykroczenie ciężkie przeciw moralności, lub przez życie niemoralne, lub gdy za zbrodnię została wyrokiem skazaną.

§. 14.

Wszystkie ślubne dzieci dozorców uprawnionych do poboru emerytury i spłodzone przed przyznaniem emerytury, mają prawo do poboru stałej zapomogi, gdy ojciec tychże co najmniej 10 lat w służbie czynnej pozostawał.

Sieroty po tych dozorcach, którzy mniej jak 10 lat służyli, tylko wtenczas mogą otrzymać zapomogi, jeżeli zupełne ubóstwo ich będzie wykazane, a ojciec co najmniej 5 lat służył. Sieroty takie otrzymują nierówne zapomogi: zależy to od tego, czy oboje rodzice pomarli, czy też żyje jeszcze matka.

§. 15.

Sieroty pozostałe bez ojca i matki otrzymują rocznie i od głowy po 50 zł. Suma jednak zapomogowa, którą pobierać mają sieroty, nie może przewyższać sumy zapomogowej, jakąby matka otrzymała, gdyby żyła.

§. 16.

Gdy matka żyje i zapomogę pobiera, wówczas nie oblicza się zapomogi dla każdego dziecka, tylko otrzymuje każde co więcej nad 1 dziecko rocznie 25 zł.

§. 17.

Suma zapomóg matki i sierót nie może przewyższać 80% kwoty emerytalnej męża.

§. 18.

Gdy wdowa ponownie za mąż wyjdzie i przez to zapomogę wdowią utraci, wówczas otrzymują sieroty i nadal zapomogi w myśl powyższych paragrafów.

§. 19.

Z chwilą śmierci matki, kiedy dzieci pozostają bez ojca i matki, otrzymują takowe zapomogę ustanowioną w §. 15. Również uważane bywają jako sieroty bez ojca i matki, mające prawo do zapomóg w myśl §. 14 te sieroty, których matka z powodu rozwodu, lub popełnienia karygodnego czynu — zapomogę wdowią utraciła, lub takowej nie otrzymała.

§. 20.

Sieroty, których utrzymanie bądź to zapomogą rządową lub inną, bądź też pobieraniem stypendyum przewyższającego kwotę zapomogową, lub też przez przyjęcie ich do jakiego zakładu wychowawczego jest zabezpieczone, nie pobierają przez ten czas kwot zapomogowych. Gdyby jednak sierota przed ukończonym 16 rokiem, lub też przed zamążpójściem straciła powyższe zabezpieczenie, natenczas jest uprawnioną do poboru zapomogi ustanowionej w powyższych paragrafach.

§. 21.

Sieroty po łąko mistrzach, którzy zawód swój porzucili lub wogóle stracili prawo do poborów emerytuanych, nie mają prawa do poboru zapomóg.

Zapomoga może być cofniętą dotyczącej sierocie za ciężkie przekroczenie przeciw moralności lub z powodu prowadzenia życia niemoralnego, a może być też cofniętą w danych wypadkach, gdy stoi pod zarzutem zbrodni wskutek wyroku sądowego.

§. 22.

Każdy dozorca winien przez cały czas służby swojej składać rocznie 24 zł. do kasy funduszu emerytualnego w miesięcznych z góry pobierać się mających ratach. Oprócz tego winien jest złożyć jednorazową kwotę 54 zł. jako kapitał żelazny (Stammeinlage), którą jednak co najwyżej w 18 miesięcznych ratach uścić musi.

§. 23.

Oprócz powyższych opłat, stanowią dochód funduszu emerytalnego dozorców:

1. Procenta od kapitałów na ten cel ofiarowanych lub testamentem zapisanych.
2. Kwoty, które wpływają z kar pieniężnych.
3. Datek udzielony przez rząd.

§. 24.

Funduszem emerytalnym dozorców zawiaduje „węgierskie towarzystwo kredytowe ziemskie“ w ten sposób, że za raty, rocznie płacone, celem oprocentowania, zakupuje listy towarzystwa kredytowego ziemskiego.

§. 25.

Miesięczne raty spłacić się mające, ściąga inżyniera melioracyjna ministerstwa rolnictwa handlu i przemysłu, i odsyła do instytucji powyżej wymienionej. Również zajmuje się inżyniera melioracyjna przestrzeganiem niniejszego regulaminu emerytalnego na podstawie osobnej przez ministerstwo w tym celu wydanej instrukcji.

§. 26.

W celu zbadania i sprawdzenia funduszu emerytalnego, przedkłada się rocznie wykaz jego stanu ministerstwu rolnictwa, przemysłu i handlu.

§. 27.

Dozorca, który miesięcznych rat nie wpłaca punktualnie, ulega od czasu do czasu karze pieniężnej 1 zł.

Kto rocznej raty do 15. stycznia następnego roku punktualnie nie uiści, traci nie tylko niezupełnie wpłaconą ratę, lecz także cały ten rok służby, który mu się nie wlicza do emerytury.

§. 28.

Gdyby dochód ze źródeł wymienionych w §. 22. i 23. oraz kwota w tym roku wpłacona, do zaspokojenia wypłat, wymienionych w §. 4, 7, 11, 15, 16 i 17, stałych poborów emerytalnych, względnie do pokrycia zapomóg dla wdów i sierót okazała się niedostateczną, uprawnione jest ministerstwo rolnictwa, handlu i przemysłu wszystkie, pomienione pobory wedle potrzeby obniżyć. Również uprawnione jest ministerstwo w razie, gdyby się z praktyki okazało, że kwoty w §. 22. oznaczone, przez dozorców wpłacane nie wystarczają do utworzenia takiego funduszu, któryby pokrywać mógł wydatki emerytalne, wysokość tych wkładek wedle potrzeby podwyższyć.

§. 29.

W razie gdyby ministeryum rolnictwa, handlu i przemysłu postanowiło rozwiązanie funduszu emerytalnego dozorców, natenczas uiszczone raty, wedle stanu funduszu całkowicie lub w części, a względnie z procentami od procentów, zwrócone zostaną dotyczącym dozorcóm, wdowóm lub spadkobiercom i sierotom, nadwyżka zaś pozostająca stanu majątkowego przypada na rzecz skarbu.

XV.

Fundusz zapomogowy dozorców.

Z kar pieniężnych, nałożonych na dozorców i z innych datków ma być utworzonym fundusz zapomogowy dozorców, którym się opiekuje urząd krajowej inżynierii melioracyjnej.

Pieniądze zbierane fruktyfikują się w kasie oszczędności.

Celem funduszu zapomogowego jest w razie ciężkiej choroby, nieszczęścia w rodzinie i t. p. dotyczących dozorców wspierać, o ile nie mają prawa ani do emerytury, ani do innych zapomóg.

Wyrachowanie z pieniędzy wpłaconych i wyasygnowanych odbywa się na walnem rocznem zgromadzeniu urzędników inżynierii melioracyjnej.

